

Genişletilmiş Özet

Giriş

Madde kullanım bozukluğu sonucunda oluşan olumsuz durumlar, sadece madde bağımlılarının yaşamını değil, onlarla yaşayan aile üyelerini de pek çok açıdan etkilemektedir. Yapılan çalışmalar bağımlı bireylerin ailelerinin stres veya travma ile ilişkili psikolojik ve fizyolojik semptom düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum bağımlılık sürecinin aile bireylerinin yaşamında da önemli değişikliklere yol açmasından kaynaklanmaktadır. Ailede madde bağımlısı bir birey olduğunda aile üyelerinden birisi bakım veren rolünü üstlenmek zorunda kalmakta ve hastanın bakımı konusunda da çoğunlukla bu yükü taşıyan kişi olmaktadır. Aile üyeleri madde kullanım bozukluğu olan bireylere kişisel bakımlarına destek olma, finansal yardım sağlama, hastalık belirtileri ile başa çıkma ve tedavinin sürdürülmesi gibi pek çok alanda destek sağlamak zorunda kalabilmektedir. Aynı zamanda ailede madde bağımlısı bireyin olması, aile yaşamını kişilerarası ilişkiler, sosyal ilişkiler, boş zaman etkinlikleri ve finansal kaynaklar olmak üzere pek çok açıdan olumsuz yönde etkilemektedir. Aile içinde yaşanan bu zorlukların da boşanmaları, aile içi krizleri, ekonomik kayıpları ve yasal sorunları arttırdığı belirtilmektedir. Tüm bu olumsuz etkiler nedeniyle madde kullanım bozukluğu olan birey ile yaşayan aileler hem duygusal hem de maddi açıdan yük yaşamakta, bu durumda aile işlevselliğini bozmaktadır. Dolayısıyla, madde kullanım bozukluğu olan bireylerin bakım verenlerinin duygu, düşünce ve deneyimlerinin değerlendirilerek gereksinimlerinin belirlenmesi ve bu gereksinimlere yönelik müdahale programlarının uygulanması önemlidir. Ülkemizde madde kullanım bozukluğu hastasına bakım verenlerin hasta yakını olmaya ilişkin yaşadıkları deneyimler ile ilgili kültüre özgü bilgiler sınırlıdır. Bu nedenle, bu kalitatif çalışmanın amacı madde kullanım bozukluğu olan bireylerin bakım verenlerinin yaşadıkları duygu, düşünce ve deneyimlerinin incelenmesidir.

Yöntem

Bu doğrultuda kalitatif araştırma yöntemlerinden fenomenolojik (olgubilim) yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Akdeniz Üniversitesi Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma ve Uygulama Merkezi (AMBAUM)'nde yatan toplam 42 hastanın yakınından olmaktadır. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğü hesabı yapılmadan, "doğunluk" noktasına ulaşana kadar veri toplanmaya devam edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak bireysel görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış açık uçlu veri toplama aracı kullanılmış olup aynı zamanda sosyo-demografik verileri içeren bilgi formu kullanılmıştır. Görüşmeler Akdeniz Üniversitesine bağlı AMBAUM'daki görüşme odalarında yapılmış ve ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümünde içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Yanıtlar başlıklar altında sınıflamalar yapılarak öncelikle bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Analiz sürecinde bakım verenlerin deneyimleri her iki araştırmacı tarafından okunmuştur. Araştırmacılar tarafından ortak fikir birliği oluşturulana kadar tartişılarak analiz edilmiş ve ayrı ayrı kodlanmıştır. Sonrasında, sorulara verilen yanıtlar tartişılarak, yorumlanarak araştırmacılar tarafından ortak ve anlamlı ifadeler tespit edilmiştir. Katılımcılardan gelen her bir ifadenin ne anlama geldiği belirlendikten sonra temalar oluşturulmuştur.

Bulgular

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen bulgulara göre yaşanılan güçlükler, maddi sorunlar, psikososyal güçlükler ve çevre ile ilişkide yaşanılan güçlükler şeklinde gruplandırılmıştır. Hasta yakınlarının yaşadığı zorluklarla baş etme durumları incelendiğinde, 3/42'si içinde bulunduğu duruma sabretme, 9/42'si ağlama, 7/42'si dua etme, 7/42'si dışarıya çıkıp dolaşma, 5/42'si kardeş ve akraba ile konuşma, 2/42'si kendi kendine konuşma, 1/42'si uyuma, 2/42'si eşi ile karşılıklı birbirlerine destek olma, 4/42'si baş edememe, baş etmek için hiçbir şey yapmama, 1/42'si bahçede çalışıp toprakla uğraşma ve 1/42'si polyanacılık yapma gibi yöntemlere başvurduklarını ifade etmişlerdir. Hasta yakınlarının gereksinimleri incelendiğinde, çoğunluğunun (12/42) maddi desteğe gereksinim duydukları ortaya çıkmıştır. Hasta yakınlarının belirttiği diğer gereksinimler; sosyal destek (6/42), psikolojik destek (6/42), hastanede yatarak tedavinin uzun süreli olması (8/42), tedavi sürecinde kendi hastasına öncelik sağlanması (4/42), hastasının tedaviye uyumlu olması (2/42), 4/42 bakım yükünü paylaşabileceği bir kişinin olması şeklinde dir. Hasta yakınlarının yaşadıkları süreci bir şeye benzetmeleri istendiğinde, metaforların çaresizlik, belirsizlik, soruna yönelik çözüm olmadığına yönelik inancı temsil eden benzetmelerinin ağırlıklı olması bağımlılık ile ilişkili sorunların sadece hasta için değil bu kişilerin aileleri için de büyük bir stres kaynağı oluşturduğu gözlenmektedir.

Sonuç

Bağımlılık sürecinde yaşanan güçlüklerde hem bağımlı kişilerin hem de bu ailelerin maruz kaldığı ön yargıların önemli rolü olduğu düşünölmektedir. Madde kullanım bozukluğu olan kişiler pek çok toplumda daha ahlaksız, iradesiz ve benlik değerleri daha düşük olarak algılanmakta ve bu kişilerin suç işleme riski taşıdıklarına yönelik daha çok ön yargılı tutum sergilenmektedir. Bu önyargı bağımlı kişililerin pek çok alanda zorluk yaşamalarına neden olmaktadır. Benzer şekilde önyargılı tutum ve davranışlar bağımlının ve ailesinin utanç duymasına ve yakın çevresindeki insanlardan uzaklaşmasına yol açabilmektedir. Sonuç olarak, bulgular beraber değerlendirildiğinde alkol ve madde bağımlılığın tedavisinde sadece hastanın değil, hasta yakınlarının da entegre edildiği programlar daha etkili tedavilerin geliştirilmesi açısından önemli olacağı düşünölmektedir.